

ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ

ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο Δήμος Αθηναίων, το Δεκέμβριο του 2012, εφάρμοσε πιλοτικά ένα πρόγραμμα δημιουργίας «Σχολικών Κήπων» σε δημοτικά σχολεία, νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς της Αθήνας. Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάστηκε ως ανταπόκριση σε μια ανάγκη, που εκφράζεται εδώ και χρόνια από τη σχολική κοινότητα και εντάσσεται σε μια γενικότερη προσπάθεια εφαρμογής ιδεών και πρακτικών για μια πιο πράσινη και βιώσιμη πόλη. Αφορούσε στη δημιουργία σχολικών λαχανόκηπων με την εγκατάσταση 30 μικρών ξύλινων μπουστανιών σε ισάριθμες σχολικές αυλές και εντάσσεται σε μια ευρύτερη πρωτοβουλία για την αναμόρφωση των σχολικών αυλών με στόχο αυτές να γίνουν πιο πράσινες και να συνδεθούν λειτουργικά με την εκπαιδευτική διαδικασία. Υλοποιήθηκε από τη Δ/νση Πρασίνου και Περιβάλλοντος του Δήμου Αθηναίων, με τη στενή συνεργασία του Γραφείου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Α΄ Διεύθυνσης Π.Ε. Αθηνών και του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών.

Τι είναι οι σχολικοί κήποι

Οι σχολικοί κήποι αποτελούν χώρους συλλογικής εργασίας και δημιουργικής απασχόλησης καθώς τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην κατασκευή και στη φροντίδα τους, με την υποστήριξη της ευρύτερης σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, γονείς και ενδεχομένως εθελοντικές ομάδες).

Οι σχολικοί κήποι θεωρούνται σήμερα ένα πολύ σημαντικό εκπαιδευτικό εργαλείο και πλήθος μελετών και επιστημονικών δημοσιεύσεων υποδεικνύουν τα πολλαπλά οφέλη τους:

- Προσφέρουν ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές μαθαίνουν να δουλεύουν συλλογικά και προάγουν την ατομική τους υπευθυνότητα μέσα από την από κοινού διαχείριση ενός δημόσιου χώρου
- Προωθούν την επαφή των μαθητών με τη φύση, κάτι που συμβάλλει σημαντικά στη σωματική, ψυχική και συναισθηματική τους υγεία
- Συσφίγγουν τις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας
- Βοηθάνε τους μαθητές να αποκτήσουν νέες δεξιότητες
- Εμπλουτίζουν τις σχολικές δραστηριότητες σε σχέση με τη διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων, όπως και με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την αγωγή υγείας και καταναλωτή
- Προσφέρουν τη δυνατότητα εναλλακτικών τρόπων διδασκαλίας, που έχει αποδειχτεί ότι συχνά είναι αποτελεσματικότεροι σε περιπτώσεις παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες
- Συμβάλλουν στην υιοθέτηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών
- Αποτελούν ένα επιπλέον στοιχείο αναψυχής και ενδιαφέροντος για τους μαθητές στην αυλή του σχολείου
- Αναβαθμίζουν την εικόνα του δημόσιου σχολείου

Η διεθνής και ελληνική εμπειρία

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70, αρκετά σχολεία, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, άρχισαν να υλοποιούν αντίστοιχα προγράμματα. Κατά τη δεκαετία του '80, στα πλαίσια ενός εθνικού προγράμματος που εφαρμόστηκε στη Μεγάλη Βρετανία, με τον τίτλο "Μαθαίνοντας μέσα από τους Κήπους", είχε ως αποτέλεσμα περίπου το ένα τρίτο των σχολικών αυλών της χώρας αυτής να αποκτήσουν σχολικούς κήπους. Ανάλογα προγράμματα εφαρμόζονται τώρα πια σε πολλές χώρες. Στις ΗΠΑ μάλιστα έχει δημιουργηθεί "κίνημα" και 180.000 σχολεία σήμερα, με την υποστήριξη 40 περίπου δημόσιων οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, προωθούν το πρασίνισμα των σχολικών αυλών τους. Αλλά και στην Ελλάδα η πρακτική αυτή δεν είναι άγνωστη. Η καλλιέργεια φυτών σε όσες σχολικές αυλές διαθέτουν έστω και ελάχιστο χώρο εφαρμόζεται εδώ και κάποιο καιρό, κυρίως στα Νηπιαγωγεία και στο Δημοτικό. Κατά την τελευταία ιδιαίτερα δεκαετία, η ενασχόληση αυτή πήρε νέες διαστάσεις στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Έτσι, πολλά σχολεία έχουν ήδη δρομολογήσει με δική τους πρωτοβουλία και χωρίς καμία εξωτερική υποστήριξη συναφείς εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Το πρόγραμμα

Στα πλαίσια του προγράμματος του Δήμου της Αθήνας δημιουργήθηκαν μικροί σχολικοί λαχανόκηποι σε αυλές δημόσιων σχολείων προσχολικής και δημοτικής εκπαίδευσης και σε αυλές παιδικών σταθμών του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών. Συμμετείχαν 22 δημοτικά, 3 νηπιαγωγεία και 5 παιδικοί σταθμοί. Οι λαχανόκηποι αυτοί εγκαταστάθηκαν σε ξύλινα μπουστάνια, που κατασκευάστηκαν από τη Διεύθυνση Πρασίνου και Περιβάλλοντος του Δήμου Αθηναίων και φυτεύτηκαν με διάφορα είδη λαχανικών και αρωματικών φυτών. Παράλληλα μοιράστηκαν σπόροι και εργαλεία κηπουρικής ενώ φυτεύτηκαν καρποφόρα δέντρα (πορτοκαλιές, λεμονιές, κορομπλιές, βερικοκιές, ροδιές, αμυγδαλιές) σε χώρους της αυλής που διέθεταν χώμα. Οι εκπαιδευτικοί που ορίστηκαν ως υπεύθυνοι

του κάθε σχολικού κήπου παρακολούθησαν ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο από τη Διεύθυνση Πρασίνου στις εγκαταστάσεις του φυτωρίου στο Γουδή, πάνω σε βασικές πρακτικές κηπουρικής. Τέλος, δικτυώθηκαν τα σχολεία και οι παιδικοί σταθμοί με τους τοπικούς γεωπόνους των δημοτικών κοινοτήτων, που ανέλαβαν να υποστηρίξουν με τις συμβουλές τους τις φυτεύσεις.

“ Πες μου, θα το ξεχάσω
Δείξε μου, μπορεί να το θυμηθώ
Κάνε με συμμετόχο, θα καταλάβω ”
- Κινέζικη παροιμία

Τα δημοτικά, τα νηπιαγωγεία και οι παιδικοί σταθμοί, έχτισαν γύρω από τους μικρούς αυτούς κήπους ποικίλα εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις.

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση η λειτουργία του σχολικού κήπου εντάχθηκε στα ετήσια προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και συνδέθηκε με όλα τα μαθήματα: π.χ τη Μελέτη Περιβάλλοντος, τη Φυσική, τη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.

Έτσι σχεδιάστηκαν από το Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με την ευθύνη της Υπευθύνου Π.Ε μια σειρά από επιμορφώσεις, που στόχο είχαν να μυήσουν τους εκπαιδευτικούς στην παιδαγωγική του ΚΗΠΟΥ και συγχρόνως να τους φέρουν σε επαφή με τις αντίστοιχες δομές του Δήμου Αθηναίων, τις σχετιζόμενες ΜΚΟ και τα κινήματα πολιτών για την αστική γεωργία, την αυτάρκεια, την προστασία των ντόπιων ποικιλιών και της γενετικής ποικιλότητας.

1. Η πρώτη επιμορφωτική συνάντηση με θέμα «Δημιουργία, συντήρηση και παιδαγωγική αξιοποίηση λαχανόκηπου στον αύλειο σχολικό χώρο» υλοποιήθηκε την Τετάρτη 5 Δεκεμβρίου 2012 στο φυτώριο του Δήμου Αθηναίων με συμμετέχοντες τους εκπαιδευτικούς, που θα αναλάμβαναν το συντονισμό των φυτεύσεων στο ξύλινο μπουστάνι.

Το σεμινάριο κάλυψε τα παρακάτω ζητήματα:

- Ο ρόλος του εδάφους στην υγεία και την απόδοση των φυτών, συμβουλές επιλογής χώματος και βελτίωσής του
- Γνωριμία με τα σημαντικότερα λαχανικά, που μπορούν να φυτευτούν και να μαζευτούν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς (λάχανα, πατάτες, μαρούλια, σπανάκι, καρότα...)
- Γνωριμία με τα σημαντικότερα αρωματικά φυτά και τις χρήσεις τους
- Γνωριμία με τεχνικές φύτευσης φυταρίων
- Γνωριμία με τεχνικές φύτευσης σπόρων, δημιουργίας σπορόφυτων – αραίωσης – μεταφύτευσής τους

2. Η δεύτερη επιμορφωτική συνάντηση ήταν μια ημερίδα σε συνεργασία με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, που συσχέτιζε την προαγωγή της σωστής Διατροφικής Αγωγής με βιωματική μάθηση μέσω της χρήσης του σχολικού κήπου στις 28/2/2013. Συμμετείχαν 80 εκπαιδευτικοί.

3. Το τρίτο επιμορφωτικό σεμινάριο έγινε τη Δευτέρα 11 Μαρτίου στο 74ο Δ.Σ. Αθηνών με τίτλο: «Σχολικοί Λαχανόκηποι»: Κήποι, πεδία εκπαίδευσης για το περιβάλλον» και κάλυψε:

- τις επιμορφωτικές ανάγκες για τη φύτευση των ανοιξιάτικων λαχανικών,
- τη δικτύωση με το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Σποράκι, πηγή ζωής» του ΚΠΕ Λαυρίου,
- την ηλεκτρονική δικτύωση των σχολείων μέσω της ψηφιακής κοινότητας μάθησης (Wiki),
- την επέκταση των δραστηριοτήτων στον Εθνικό Κήπο και το Διομήδειο Κήπο

4. Το τελευταίο επιμορφωτικό σεμινάριο του πιλοτικού προγράμματος «Σχολικοί Λαχανόκηποι» είχε σαν τίτλο : «Εξερευνώντας ένα βιολογικό λαχανόκηπο» και έγινε στο «Κέντρο της Γης» (χώρος της ΜΚΟ «Οργάνωση ΓΗ») στις 3/6/2013. Συμμετείχαν 42 εκπαιδευτικοί

5. Ακολούθησε ένα διήμερο επιμορφωτικό σεμινάριο με θέμα «Μείωση απορριμμάτων και διαχείριση οικιακών οργανικών υπολειμμάτων (κομποστοποίηση)» στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου στις 23 και 24 /5/2013 για 15 εκπαιδευτικούς που κάλυψε ζητήματα φυσικής λίπανσης με κομπόστ σε αντίθεση με τη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων που είχαν από την αρχή τεθεί εκτός χρήσης στο σχολικό κήπο.

6. Η επόμενη συνάντηση έγινε με αφορμή τη ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΣΠΟΡΩΝ με τον τεράστιο χάρτη της Ελλάδας με τις ντόπιες ποικιλίες, τη διανομή των σπόρων από το ΠΕΛΙΤΙ και την επίσκεψη μαθητικών ομάδων καθώς και την παρακολούθηση από εκπαιδευτικούς της διάλεξης της Vadena Siva στο Μουσείο της Ακρόπολης σχετικά με τη νέα κοινοτική οδηγία για τους σπόρους και το ρόλο των μεγάλων αγροχημικών βιομηχανιών στην επικράτηση των υβριδικών σπόρων

7. Παράλληλα διαμοιράστηκε ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για την υποστήριξη του προγράμματος σε όλα τα σχολεία από ποικίλες πηγές και προτάθηκε σχετική παιδική βιβλιογραφία για τους κήπους με ποικιλία βιβλίων γνώσεων και λογοτεχνίας που χρησιμοποιήθηκαν για να ανατρέχουν οι μαθητές για τις απαντήσεις στις απορίες τους.

8. Οργανώθηκε επίσης μια κλειστή διαδικτυακή κοινότητα wiki που σκοπό είχε τη δικτύωση όλων των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών την ανταλλαγή πληροφοριών για τις φυτεύσεις αλλά και παιδαγωγικών δραστηριοτήτων για τους μαθητές, φωτογραφίες και άλλα χρήσιμα αρχεία.

9. Τέλος στην Ημερίδα Απολογισμού – ανατροφοδότησης που έγινε στο 76ο/138ο ΔΣ ΑΘΗΝΩΝ στις 18/6/2013 η ομάδα των ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΗΠΩΝ συζητήθηκαν θέματα σχετικά με:

- την υλοποίηση του προγράμματος
- τις δυσκολίες που εμφανίστηκαν
- τις ευκαιρίες για βιωματική μάθηση που είχαν οι μαθητές
- τις προτάσεις για επέκταση του προγράμματος με περισσότερα ξύλινα μπουστάνια σε όλα τα σχολεία της Αθήνας για να υπάρξουν και αρωματικοί βοτανόκηποι
- τη φύτευση καρποφόρων δέντρων στις αυλές των σχολείων
- την καλύτερη δικτύωση με τους γεωπόνους του Δήμου την επίσκεψη σε αγροκτήματα που προάγουν τη βιολογική γεωργία και άλλους πειραματικούς αστικούς λαχανόκηπους
- τη διασύνδεση μέσω ενός ευρωπαϊκού προγράμματος με άλλα σχολεία του εξωτερικού που διαθέτουν σχολικούς κήπους.

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

Οι λαχανόκηποι αποτέλεσαν ένα σημαντικό εκπαιδευτικό εργαλείο και στους παιδικούς σταθμούς. Με κεντρικό άξονα την επαφή των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον, η οποία αποδεδειγμένα είναι καθοριστική για την προαγωγή της σωματικής, ψυχικής και συναισθηματικής τους υγείας αλλά και την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων σχετικά με την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, πραγματοποιήθηκαν ποικίλες παιδαγωγικές δράσεις στους παιδικούς σταθμούς. Στόχοι των δράσεων που οργανώθηκαν και υλοποιήθηκαν, ήταν η βιωματική μάθηση τεχνικών προστασίας του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη του αισθήματος ομαδικότητας και συνεργασίας, η δημιουργικότητα, η ανάπτυξη της φαντασίας, η παρατήρηση και ο πειραματισμός, ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των παιδιών, καθώς και η ελεύθερη έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων των παιδιών.

Ενδεικτικές δράσεις που προέκυψαν ανά παιδικό σταθμό, είναι οι εξής:

Π.Σ. 1ης Δημοτικής Κοινότητας στην οδό Πειραιώς

Τα παιδιά υποδέχτηκαν τα μπουστάνια με τα λαχανικά με περιέργεια. Οι γεωπόνοι απάντησαν στις ερωτήσεις τους σχετικά με τη διαδικασία του φυτέματος και τη φροντίδα που χρειάζονται τα λαχανικά, προκειμένου να αναπτυχθούν σωστά. Έχοντας όλες τις πληροφορίες που χρειάζονταν, ήταν έτοιμα να δράσουν. Γρήγορα τα μπουστάνια γέμισαν με μικρά καταπράσινα φυτά. Στη συνέχεια, το μεράκι, η αγάπη και η γνωστή παιδική δεξιότητα, έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

- Μάζεψαν τα λαχανικά και τα μυρωδικά τους και ετοιμάστηκαν για μαγειρική.
- Έφτιαξαν νόστιμα κεκάκια με σπανάκι, τυροκούλουρα και μια υγιεινή πίτσα με σπανάκι.

Επόμενο βήμα, το φύτεμα δέντρων. Η αυλή τους απέκτησε μια μικρή αμυγδαλιά και μια πανέμορφη ροδιά. Η παρατήρηση, ο πειραματισμός και η δημιουργία συνεχίζονται...

Π.Σ. 1ης Δημοτικής Κοινότητας στην οδό Μαυρομικάλη

Τα παιδιά και οι παιδαγωγοί του Π.Σ. 1ΔΚ Μαυρομικάλη, με την βοήθεια του γεωπόνου, 'του γιατρού της γης', δημιούργησαν στη αυλή τους τον δικό τους λαχανόκηπο.

Η εγκατάσταση των λαχανόκηπων προβληματίσε τα παιδιά, δημιουργήθηκαν απορίες και ερωτήματα και αναζητήθηκαν πληροφορίες, σε σχετικά βιβλία και περιοδικά. Οι γνώσεις που αποκτήθηκαν, εμπλουτίστηκαν και επεκτάθηκαν με τη συχνή παρατήρηση και τη μηνιαία καταγραφή της ανάπτυξης των φυτών. Τα παιδιά χρησιμοποίησαν εργαλεία όπως, μεγεθυντικούς φακούς και χάρακες και κατασκεύασαν έναν πίνακα όπου κατέγραφαν τα αποτελέσματα. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε ένα πλήθος δράσεων...

- παιχνίδια εξάσκησης των αισθήσεων: ανακαλύπτουμε το είδος των λαχανικών από την υφή, τη μυρωδιά και την γεύση τους.
- ατομικά και ομαδικά κολάζ με λαχανικά (π.χ. "ο πύργος του κρεμμυδιού και της πιπεριάς")
- μαγειρική με λαχανικά. Οι συγκεκριμένες δράσεις αποτέλεσαν το ερέθισμα για συζητήσεις, σχετικά με τον σημαντικό ρόλο των λαχανικών στις σύγχρονες διατροφικές συνήθειες
- παράσταση κουκλοθέατρου με τίτλο "ο βρώμικος Πατατούλης"
- δραματοποίηση ιστορίας με τίτλο "η φρουτολαχανοχώρα"
- κατασκευή ατομικών θερμοκηπίων με συσκευασίες κέικ
- Καταγραφή των παραγόντων που συντελούν στην ανάπτυξη των σπόρων. Το ερέθισμα δόθηκε με την ανάγνωση του βιβλίου "Η Ρόζα στον κήπο". Τα παιδιά κατέγραψαν με τον δικό τους τρόπο τις ανάγκες και τα στάδια ανάπτυξης των φυτών.
- κατασκευή φυτολογίων μυρωδικών και λαχανικών
- φύτεμα στο πεζούλι της αυλής του Π.Σ.

Π.Σ. 1ης Δημοτικής Κοινότητας στην οδό Φαβιέρου

Η εγκατάσταση του λαχανόκηπου σε αυτόν τον παιδικό σταθμό, σε μια περιοχή που στερείται πρασίνου, έγινε δεκτή από τα παιδιά με ενθουσιασμό και χαρά. Η φροντίδα και η ενασχόληση με το λαχανόκηπο έδωσε την ευκαιρία για συνεργασία μεταξύ των τμημάτων του παιδικού σταθμού.

- Τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν οδήγησαν στην αναζήτηση απαντήσεων στη γωνιά βιβλίου: πώς φυτρώνουν, τι χρώμα έχει το φύλλο, τι γεύση, ποια εποχή ωριμάζουν.
- Αποκτήθηκαν γνώσεις σχετικά με την διατροφή και νέα γαστρονομικά ενδιαφέροντα μέσω δραστηριοτήτων όπως η κατασκευή πυραμίδας μεσογειακής διατροφής με ζωγραφική και κολλάζ.
- Κατασκευάστηκαν και παίχτηκαν ομαδικά παιχνίδια και παιχνίδια μαθηματικών εννοιών.
- Μια από τις δραστηριότητες που αγάπησαν τα παιδιά ήταν η συλλογή φύλλων, η παρατήρηση, η ταξινόμηση και η σύγκριση μεταξύ τους.
- Τα παιδιά τραγούδησαν, ζωγράρισαν το λαχανόκηπό τους και κατασκεύασαν το δικό τους φυτολόγιο.

Π.Σ. 5ης Δημοτικής Κοινότητας στον Άγιο Ελευθέριο

Τα παιδιά υποδέχτηκαν τον γεωπόνο με μεγάλη χαρά. Άκουσαν με προσοχή τις οδηγίες και τις συμβουλές του και κατόπιν το κάθε παιδί φύτεψε το λαχανικό του. Από εκείνη τη μέρα τα παιδιά ανέλαβαν την φροντίδα του λαχανόκηπου. Πότιζαν, ξεβοτάνιζαν, παρατηρούσαν την ανάπτυξη των φυτών, έκαναν συγκρίσεις και κατέληγαν σε συμπεράσματα

Ο πειραματισμός συνεχίστηκε με:

- φύτεμα κρεμμυδιών σε καφάσια
- φύτεμα μυρωδικών σε γλάστρες από ζυμάρι και τσόφλια αυγών
- φύτεμα φακής και φασολιών σε βαμβάκι και χώμα, μέσα σε πύλινα κεσεδάκια.

Οι δράσεις των παιδιών επεκτάθηκαν και σε άλλους τομείς.

- Επισκέφτηκαν το γειτονικό τους ανθοπωλείο,
- έφτιαξαν με κολοκύθα έναν άνθρωπο,
- δοκίμασαν τα λαχανικά τους φτιάχνοντας νόστιμες σαλάτες,
- διάβασαν σχετικά παραμύθια και δημιούργησαν τη δικιά τους ιστορία.

Π.Σ. 6ης Δημοτικής Κοινότητας στην οδό Κυκλάδων

Το ξύλινο μποστάνι τοποθετήθηκε στην ταράτσα. Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά και να συγκρίνουν τα διάφορα είδη σπόρων. Έσκαψαν με τα κηπευτικά εργαλεία το χώμα για να γίνει αφράτο, άνοιξαν αυλάκια και φύτεψαν μαρούλια, λάχανα, ραπανάκια, μαϊντανό, σέλινο. Στη συνέχεια, πότισαν τα φυτά τους και έβαλαν ταμπέλα με το όνομα κάθε φυτού.

- Επιστρέφοντας στην τάξη, συζήτησαν για τα φυτά: ποια συναντάμε στην κουζίνα μας, ποια τρώμε νωπά σε σαλάτα, ποια βράζουμε και ποια χρησιμοποιούμε ως φαρμακευτικά (χαμομήλι, τσάι).
- Τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες φροντίδας των φυτών: ομάδα ποτίσματος, σκαλίσματος, προφύλαξης από τις άσχημες καιρικές συνθήκες και συγκομιδής.
- Στην δράση ενεπλάκησαν και οι γονείς. Συγκέντρωσαν από το διαδίκτυο, με την βοήθεια των παιδιών, φωτογραφίες από κήπους και

λαχανόκηπους. Οι φωτογραφίες έγιναν ένα ωραίο κολάζ.

- Η προτίμηση των παιδιών, όσον αφορά τα λαχανικά, αποκαλύφθηκε όταν τους ζητήθηκε να ζωγραφίσουν τι είδους λαχανικό θα ήθελαν να είναι. Δεκαοκτώ στα είκοσι δύο παιδιά ζωγράρισαν πιπεριές.
- Οι δράσεις συνεχίστηκαν με κωδικοποιημένη καταγραφή της ανάπτυξης των φυτών, αναπαράσταση των γραμμών του λαχανόκηπου στο έδαφος με φυσικά υλικά (πέτρες, πλακάκια, τούβλα κτλ) και αντικατάσταση των χειμωνιάτικων φυτών με καλοκαιρινά (ντομάτες, αγγούρια, κολοκύθια, μελιτζάνες).
- Η χειμερινή σοδιά μοιράστηκε στα υπόλοιπα τμήματα του παιδικού σταθμού και πολύ συχνά προσκαλούνταν να επισκεφτούν τον λαχανόκηπο με τα νέα φυτά.

Διάλογοι στον κήπο ενός παιδικού σταθμού....

Οι παιδαγωγοί πρότειναν στα παιδιά να παρατηρήσουν τα φυτά με μεγεθυντικό φακό

Μαρία – Θα τα παρατηρήσουμε σαν επιστήμονες

Γιώργος – Ψήλωσε ο άνθος

Ελένη - Μεγάλωσε ο μαϊντανός

Γιώργος - Τα μαρούλια ψηλώσανε από την βροχή

Κατερίνα – Ένα μαρουλάκι μαράθηκε

Βαγγέλης - Τα φύλλα έχουν τρύπες

Μαρία - Τα φύλλα τα φάγανε μαμούνια

Γιώργος - Μήπως έχουν σκουλήκια τα φύλλα; Κοιτάξετε ένα φυτό, έσπασε

Παναγιώτης - Πρέπει να βγάλουμε τα κίτρινα φύλλα.

Ελένη - Με τον μεγεθυντικό φακό τα φύλλα μοιάζουν με τσουλήθρα

Νίκη - Το μαρούλι όταν μεγαλώσει θα το φάμε στην σαλάτα.

Ελισάβετ - Με το σπανάκι θα κάνουμε σπανακόρυζο και σπανακόπιτα

Δημήτρης - Είδα με τον φακό ένα ζουζούνι

Παναγιώτης - Εμένα μ' αρέσει το λάχανο στη σαλάτα.

Η ΦΡΟΥΤΟΛΑΧΑΝΟΧΩΡΑ

(Μουσικοκινητική ιστορία - Π.Σ. Μαυρομυχάλη)

Μια φορά κι έναν καιρό, σε μια χώρα μακρινή που το όνομά της ήταν γνωστό στα πέρατα του κόσμου, στην Φρουτολαχανοχώρα, ζούσαν αρμονικά τα λαχανικά με τα φρούτα.

Σε μια ήσυχη γειτονιά της, κάτω από τον παχύ ίσκιο της μηλιάς, της μπανανιάς, της φραουλιάς, και του ανανόδενδρου, ζούσαν προστατευμένα από τις δυνατές ακτίνες του ήλιου, η ντομάτα, η μελιτζάνα, η πιπεριά και το μανιτάρι. Κάθε μεσημέρι που ο ήλιος έρχινε στη γη τις ζεστές του ακτίνες, τα φρούτα έγερναν τα κλαριά τους με αγάπη πάνω από τα λαχανικά να τους προσφέρουν σκιά ώστε να μην καούν. Κάθε απόγευμα που ο ήλιος ταξίδευε στον ουρανό ψηλά, τα λαχανικά χόρευαν γύρω από τα δένδρα των φρούτων για να τα ευχαριστήσουν.

Μια μέρα μαύρα σύννεφα μαζεύτηκαν στον ουρανό κι έπιασε δυνατός αέρας. Τα λαχανικά μας αγκαλιάστηκαν σφιχτά-σφιχτά, για να γλυτώσουν από την μανία του, ενώ τα φρούτα άρχισαν ένα τρελό χορό πάνω στα κλαδιά τους, τόσο τρελό που τα κλαδιά δεν άντεξαν και λύγισαν τόσο που οι καρποί τους άγγιξαν το χώμα. Τότε τα λαχανικά άρχισαν να σπρώχνουν τα κλαδιά των δένδρων με όλη τους τη δύναμη. Τελικά κατάφεραν να τα σηκώσουν ψηλά, κι απ' τη χαρά τους τη μεγάλη, έστησαν γιορτή μεγάλη.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Η υλοποίηση του πιλοτικού προγράμματος αποδείχτηκε εξαιρετικά πετυχημένη, ως προς την υιοθέτησή της από τη σχολική κοινότητα. Όπως φάνηκε, οι μικροί κήποι έδωσαν το έναυσμα για την υλοποίηση πλήθους εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών προγραμμάτων, σε θέματα αειφορίας, κηπουρικής, διατροφής, φυσικής ιστορίας, υποστηρίζοντας τη βιωματική εκπαίδευση και προωθώντας την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας. Ο Δήμος Αθηναίων έγινε αποδέκτης πλήθους αιτημάτων για την εγκατάσταση μπουστανιών σε σχολικές αυλές, όχι μόνο από πολλά σχολεία της Αθήνας αλλά και άλλων δήμων του λεκανοπεδίου. Έτσι κρίθηκε ότι πρέπει να προχωρήσει η επέκταση του προγράμματος, αρχικά σε όλα τα δημοτικά, νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς της Αθήνας, που το επιθυμούν και διαθέτουν τον κατάλληλο χώρο. Ο σχεδιασμός του προγράμματος αυτού έγινε και πάλι σε συνεργασία με τα ίδια τα σχολεία και όταν ολοκληρώθηκε, το έργο εντάχθηκε για χρηματοδότηση στο 'Έργο Αθήνα'. Δήλωσαν συμμετοχή: 63 Δημοτικά Σχολεία, 21 Νηπιαγωγεία και 35 Παιδικοί Σταθμοί. Τα παραπάνω νούμερα καλύπτουν κατά προσέγγιση το 38% των Δημοτικών Σχολείων της Αθήνας, το 14% των Νηπιαγωγείων και το 44% των Παιδικών Σταθμών του Βρεφοκομείου Αθηνών.

Με την εφαρμογή του προγράμματος:

- α) Θα δημιουργηθούν Σχολικοί Κήποι συνολικής επιφάνειας 932 m²,
- β) θα μοιραστούν συνολικά 462 μικρά και μεγάλα ξύλινα μπουστάνια και 119 φωλιές ωφέλιμων για τον κήπο εντόμων,
- γ) Θα φυτευτούν 370 καρποφόρα δέντρα και δ) Θα προσφερθεί από ένα σετ βιβλίων κηπουρικής και εκπαίδευσης σε κάθε σχολική μονάδα (συνολικά πάνω από 2.000 βιβλία).

Δημοτική Κοινότητα	Δημοτικά Σχολεία	Νηπιαγωγεία	Παιδικοί Σταθμοί	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ
1 ^η	5	-	3	8
2 ^η	10	2	2	14
3 ^η	6	-	2	8
4 ^η	10	2	7	19
5 ^η	9	3	10	22
6 ^η	11	10	4	25
7 ^η	12	4	7	23
ΣΥΝΟΛΟ	63	21	35	119

Στο σχεδιασμό και το συντονισμό του προγράμματος συμμετείχαν:

- Αλέκα Μελιάδου, Δρ Οικολογίας, Σύμβουλος στο Δήμο Αθηναίων, Υπεύθυνη του προγράμματος
- Μαρία Δημοπούλου, Εκπαιδευτικός, M.ed., Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Αγωγής, Α΄ Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών
- Μιμή Μακροπούλου, Τμήμα Προγραμματισμού και Οργάνωσης - Διεύθυνση Προγραμματισμού, Οργάνωσης, Πληροφορικής και Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων Δ.Β.Α.
- Σοφία Φακουρέλη, Τμήμα Παιδαγωγικού Προγραμματισμού - Διεύθυνση Προγραμματισμού, Οργάνωσης, Πληροφορικής και Ανάπτυξης Ανθρώπινων Πόρων Δ.Β.Α.
- Αναστασία Πουλακίδα, Διεύθυνση Παιδικών Σταθμών Δ.Β.Α.

Βασικοί συντελεστές στην υλοποίηση του προγράμματος από τη Δ/ση Πρασίνου και Περιβάλλοντος του Δ. Αθηναίων:

- Δημήτρης Κυριακάκης: Διευθυντής
- Γιάννης Γεωργουσάκης: Υπεύθυνος Γραφείου Τεχνικών Συνεργειών

Στις εκπαιδευτικές δράσεις του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών συμμετείχαν οι παιδαγωγοί:

- 1 Δ.Κ. Πειραιώς: Μπιρό Ροζαλία, Γραβάνη Παρασκευή, Ματσιάκα Παναγιώτα, Ξανθοπούλου Κων/να, Σαλταγιάννη Ευγενία. - 1 Δ.Κ. Μαυρομικάλη: Γεωργίου Αντωνία, Ζαρόκωστα Σταματίνα, Κράψη Βασιλική, Μαρκάκη Μαρία, Μπατζογιάννη Γεωργία. - 1 Δ.Κ. Φαβιέρου: Γιολτζίδου Αγαθή, Λιακογιαννάκη Κων/να, Λύρα Κων/να, Σαμακοβλή Αγγελική, Χριστοφιλάκη Μυροφόρα. - 5 Δ.Κ. Αγίου Ελευθερίου: Μπαλτατζή Έφη, Διβάνη Μαρία, Γεωργοπούλου Ελένη, Παπαχαλαράμπους Ασημίνα. - 6 Δ.Κ. Κυκλάδων: Πανουσάκη Ρόζα, Καραμέρη Χαρούλα.

Στα Νηπιαγωγεία και στα Δημοτικά Σχολεία, υπεύθυνοι για το συντονισμό και την υλοποίηση των δράσεων ήταν:

- 34ο ΝΗΠ. Καλαντζοπούλου Μαρία, Αμοιρόπουλος Κων/νος - 43ο ΝΗΠ. Αποστόλου Μαρία, -135ο ΝΗΠ. Μεγαλούδη Στεφανία - 1ο Δ.Σ. Μαρκογιαννάκη Αικατερίνη, Αράπη Ασημίνα - 22ο Δ.Σ. Ζολώτα Βικτώρια, Γιαννιόγλου Μαρία - 50ο Δ.Σ. Μόκος Ευάγγελος, Πατρινού Δήμητρα, Ασημακοπούλου Μαρία - 57ο Δ.Σ. Αντωνακάκη Τριανταφυλλιά - 60ο Δ.Σ. Γιαννουλελης Ηρακλής - 70ο Δ.Σ. Φραντζή Αντιόπη, Σίνης Γιάννης - 71ο Δ.Σ. Σταμάτη Ευρυδίκη, Κεσόγλου Δημήτρης - 72ο Δ.Σ. Σπανέλλη Μαρία-Τατιάνα, Χρήστου Σαββούλα - 73ο Δ.Σ. Σαρρής Νίκος - 74ο Δ.Σ. Κέζα Μαρία - 76ο Δ.Σ. & 138 Δ.Σ. Πατπάς Παντελής, Τομπουλίδου Γιούλη, Τσινές Γιώργος, Μαρκοπούλου Σοφία, Θεολόγου Μαρία - 77ο Δ.Σ. Φιλίππου Φωτεινή, Τσίμπικα Ανεζούλα - 81ο Δ.Σ. Μπαλινάκου Παναγιώτα, Νίτσι Ελένη - 82ο Δ.Σ. Βελέτης Κων/νος, Κοντογιάννη Αθηνά - 92ο Δ.Σ. Παλαΐνη Αγγελική, Φίλιου Σταυρούλα - 95ο Δ.Σ. Πρωτόπαπα Στέλλα, Στύλου Κατερίνα, Κουδουνά Παναγιώτα, Κουφάκη Καλλιόπη - 101ο Δ.Σ. Σαββοπούλου Σοφία, Μιτάκου Φωτεινή - 130ο Δ.Σ. Κοντζα Μαρία, Θανοπούλου Άννα, Ηλιάδη Αναστασία - 152ο Δ.Σ. Μπέσιος Αντώνιος, Βεκρής Νίκος - 10ο ΕΙΔ. Δ.Σ. Κασσιανός Παναγιώτης, Μασούρας Στέφανος - 6/θ Πιλοτικό Δημοτικό Σχολείο Παν/μιου Αθηνών: Λυκούδη Βασιλική - 162ο Δ.Σ. Κάππας Χρήστος, Γκουμάς Φίλιππος, Κατόπη Δροσούλα, Τρέκλα Βασιλική, Αλεπάκος Παναγιώτης, Καθίρη Μαρία, Ζαχαράκη Κατερίνα, Γιαννάτου Βαρβάρα, Μαχαίρα Χρυσούλα

γραφιστική επεξεργασία:

 foodstandard

Αθήνα 2014